

CIUTADANIA ACTIVA, ENFORTIDA I ARTICULADA EXIGEIX EL DRET HUMÀ I LA GESTIÓ PÚBLICA I COMUNITÀRIA DE L'AIGUA A EL SALVADOR.

Presentació del projecte

El projecte contribueix a l'acompliment del Dret Humà a l'aigua i sanejament al Salvador per mitjà de l'apoderament de la ciutadania. Aquest procés de millora de la confiança i la seguretat en les seves capacitats, en el seu potencial i en la importància de les seves accions i decisions per generar transformacions positives, permet l'exercici de l'exigibilitat del dret de forma activa, enfortida i articulada.

Donant continuïtat i complementant actuacions anteriors, s'enforteixen les taules territorials (Mesas territoriales) i les xarxes de sistemes comunitaris d'aigua integrats en el Fòrum de l'Aigua del Salvador (FdA), aconseguint que millorin la seva capacitat d'incidència i que comptin amb un major protagonisme i participació de les dones.

D'altra banda, davant l'augment de la vulnerabilitat dels sistemes comunitaris d'aigua per l'absència d'un marc regulador que els atorgui reconeixement a la seva tasca, es registren nombrosos casos de criminalització i persecució de líders i lideresses comunitàries d'aigua. Per això s'articulen mecanismes per a la protecció de defensor/es comunitàries d'aigua, que permetin activar protocols que garanteixin la seva integritat i seguretat.

Context i antecedents

L'any 2006, 50 organitzacions (entre elles la Asociación Salvadoreña de Ayuda Humanitaria -Provida- i la Asociación Comunitaria Unida por el Agua y la Agricultura -ACUA-) en resposta als conflictes per l'aigua i davant l'absència d'un marc regulador en la matèria van formar el Fòrum de l'Aigua del Salvador (FdA) amb els objectius de garantir la gestió sostenible, equitativa i pública, i l'acompliment del Dret Humà a l'aigua al país.

Des de llavors es veu exigint a l'Estat el compliment de les seves funcions com a regulador i garant de drets a partir de 2 demandes concretes:

- L'aprovació d'una Llei General d'Aigua (presentada per primera vegada el 2006 i actualitzada el 2011 i 2013).
- La incorporació del Dret Humà a l'Aigua a la Constitució de la República, després del seu reconeixement per l'ONU el 2010 (Res. 64/292).

Atès que el FdA respon a les problemàtiques de les comunitats, el 2011 es va decidir enfortir el seu treball territorial per donar resposta a la conflictivitat existent al territori i consolidar les demandes a nivell nacional. En els últims anys, doncs, s'han creat i consolidat 5 taules territorials (Mesas territoriales) que visibilitzen, denuncien i acompanyen els conflictes per l'aigua, i 5 xarxes de juntes d'aigua comunitàries que tenen per objectiu millorar la gestió comunitària de l'aigua.

Ubicació Geogràfica

El projecte es desenvolupa a tot el país, ja que el FdA té abast nacional, tot i que les accions de suport a les taules territorials es porten a terme en els municipis en concret on aquestes intervenen.

Els registres del Ministeri de Medi Ambient i Recursos Naturals (MARN) indiquen que el país rep 1780 mm de pluja anual (el triple de la mitjana mundial), quantitat que seria suficient per proveir la demanda. No obstant això, en els últims anys El Salvador s'ha acostat al límit d'estrès hídric marcat per la FAO, fet que va portar a declarar, l'abril de 2016, l'Alerta nacional per escassetat d'aigua. Les causes d'aquesta situació són:

a) Manca d'accés a sistemes d'aigua i sanejament de part de la població, fet que suposa una vulneració del dret humà: la situació és més greu en l'àmbit rural, on el 72,1% de la població té accés a l'aigua, tot i que si es considera el nivell de funcionament, qualitat o freqüència del servei, les xifres són més baixes. A més, l'accés a instal·lacions amb serveis millorats pel que fa al sanejament és tan sols del 30,5%.

b) Interessos en l'ús de l'aigua. El deficient accés i reducció de disponibilitat per a la població contrasta amb la demanda creixent en certs sectors (indústria de la canya de sucre, empreses envasadores i productores de begudes, sector urbanístic), fet que genera molta pressió en els usos de l'aigua.

c) La contaminació d'aigües superficials, que afecta el 88% dels rius, i aqüífers.

d) Un ús inadequat de sòl, amb percentatge molt elevat de terreny desforestat i urbanitzat, i canvi climàtic.

e) Marc legal obsolet, dispers i sectorial.

f) Absència de l'enfocament d'equitat en la gestió de l'aigua. Escassa presència de les dones en els espais de presa de decisió vinculats amb l'aigua.

Anàlisi i Justificació de l'acció

El projecte contribueix a l'acompliment del Dret Humà a l'Aigua a El Salvador amb l'apoderament d'una ciutadania activa i participativa fonamental per a l'aplicació del dret humà a l'aigua des de la seva gestió pública i comunitària. Per això es treballa amb el Foro del Agua (FdA) com a referent de la reivindicació del DH a l'aigua.

El FdA és un espai organitzatiu complexe constituït per una coordinació nacional, responsable d'acordar l'estratègia i l'agenda nacional, i diversos espais territorials on participen les taules territorials (Mesas territoriales) que tenen per objectiu la defensa dels recursos hídrics al territori, la denúncia i l'acció política organitzada, i les xarxes de les juntes comunitàries d'aigua, constituïdes com a espais d'intercanvi per a la millora de la gestió dels sistemes i la defensa del model de gestió comunitari. El projecte enforteix totes aquestes expressions organitzatives existents, i en planteja la creació de noves per arribar a més territoris.

D'altra banda, la coordinació amb instàncies públiques i persones que prenen decisions a nivell municipal, departamental i nacional és fonamental per a la construcció de polítiques públiques concertadores que garanteixin, així, un estat de dret i el compliment dels DDHH. Es considera el diàleg i la participació ciutadana com a eines clau per a la consecució d'aquests resultats.

Estratègia i metodologia d'intervenció

El projecte contribueix a l'acompliment del Dret Humà a l'aigua i sanejament al Salvador per mitjà de l'apoderament de la ciutadania. Per això, es treballa en enfortir les 5 taules territorials (Mesas territoriales) i les 5 xarxes de sistemes comunitaris d'aigua existents i integrades en el FdA, i se n'han creat de noves en el marc del present projecte per arribar a més territoris i comunitats. L'objectiu és millorar la seva capacitat d'incidència i que comptin amb un major protagonisme i participació de les dones.

D'altra banda, i per donar resposta als diversos casos de criminalització i persecució de líders i lideresses comunitàries d'aigua, s'ha impulsat l'articulació d'una xarxa comunitària per a la protecció de persones defensores amenaçades, i es treballa en la definició i aplicació de protocols de seguretat que garanteixin la seva integritat i seguretat.

Finalment, es contribueix a la consolidació del FdA amb la creació i posada en marxa de manuals i instruments tècnics i administratius que han de permetre millorar el seu funcionament intern, i posicionar-se a nivell nacional i enfront altres organitzacions com a referent en la defensa del dret humà a l'aigua.

Beneficiaris/àries i impactes esperats

La població destinatària directa són les persones de les organitzacions locals identificades com a titulars de drets (Associacions de Sistemes d'Aigua Rurals, Comitès d'Aigua, de Conca i Ambientals, Associacions i Comitès de Dones, Associacions de Desenvolupament Comunal, Cooperatives Agropecuàries) i les ONG –identificades com a titulars de responsabilitats- que desenvolupen treball vinculat a la defensa del Dret Humà a l'Aigua en 26 municipis de 6 departaments. En total són 2.802 persones pertanyents a les taules territorials de la Cordillera del Bálsamo, la conca del riu Jiboa, Morazán, Bahía de Jiquilisco, Ahuachapán Sur, Sonsonate, Zona Norte de San Salvador i Chalatenango. Aquestes taules territorials estan formades per líders i lideresses comunitàries de zones rurals.

D'altra banda, el Foro del Agua, on hi participen les taules territorials i les xarxes de sistemes d'aigua comunitàries també es defineix com a titular de drets i de responsabilitats que genera capacitats i estableix mecanismes de protecció del Dret Humà a l'Aigua.

Cal destacar especialment com a col·lectiu a qui es dirigeixen específicament part les accions del projecte les dones que formen part de les xarxes comunitàries i les taules territorials.

Aliances

El projecte es desenvolupa en agrupació amb Solidaridad Internacional Andalucía (SIA), entitat que també és membre del FdA i amb una llarga trajectòria de treball a El Salvador.

La Asociación Comunitaria Unida por el Agua y la Agricultura (ACUA), organització amb qui ESF treballa des del 2005, és l'entitat responsable de l'execució del projecte a terreny.

La Asociación Salvadoreña de Ayuda Humanitaria (PROVIDA) i l'Asociación Salvadoreña Promotora de la Salud (ASPS), també integrants del FdA i amb treball territorial arrelat a Chalatenango i Morazán respectivament, són signants del conveni de coresponsabilitat adjunt al projecte, en virtut del qual acompanyen ACUA en la presa de decisions rellevants sobre el projecte.

El FdA dona seguiment i garanteix, a través dels òrgans establerts internament, la implementació de les accions del projecte.

Altres entitats internacionals que col·laboren són: l'Associació Espanyola d'Operadors Públics d'Abastament i Sanejament (AEOPAS) conformada per prop de 40 institucions, la Red Vida (Vigilancia Interamericana para la Defensa y Derecho al Agua) constituïda per 54 organitzacions de 16 països del continent americà, i la Plataforma de Acuerdos Públicos Comunitarios para las Américas (PAPC). Totes elles tenen entre els seus objectius la lluita per l'acompliment del dret humà a l'aigua i la seva consideració com a bé públic i comú.

Institucions finançadores: Agencia Española de Cooperación Internacional para el Desarrollo, Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, Empordaigua i Grupagua-Pollet Water Group